

O Ğ L A K K L A S İ K L E R İ
MİTHAT CEMAL KUNTAY
SARIKLI İHTİLALCI
ALİ SUAVİ



SUAVİ'NİN YÜZÜ

Resmî yüzü.

Abdülaziz'in padişahlığı zamanında:

İstanbul'da Serasker kapısında "Dersaadet Yoklama Kalemi"nde üç yıl kâtip.

Bursa Rüşdiye Mektebi'nde muallim-i evvel.

Simav'da Rüşdiye Mektebi'nde muallim-i evvel.

Filib'e'de Rüşdiye Mektebi'nde muallim-i evvel ve kendi yazdığına göre Ticaret Mahkemesi Reisi.¹

II. Abdülhamid zamanında:

Yıldız Sarayı'nda Mütercimîn Cemiyeti âzasından. (Suavi işe başlamadan Abdülhamid bu cemiyeti dağıttı.)

Mekteb-i Sultanî Müdürü.

Hususî yüzü:

Doğum tarihi: 1255 Ramazan Bayramı² 1839.

Doğum yeri: İstanbul Cerrahpaşa Mahallesi.³

1 Şura-yı Ümmet gazetesi, No. 131, 31 Kânunusani 1324, "Ali Suavi Merhumun Tercüme-i Hâli ve Sergüzeşti (bizzat merhum tarafından kaleme alınmıştır)." başlıklı tefrika, No. 1.

2 Aynı gazete ve tefrika.

3 Aynı gazete ve tefrika.

Ölüm tarihi: 8 Mayıs 1294, 18 Cemaziyelevvel 1295 Pazartesi, 1878.

Öldüğü yer: Çırağan Sarayı.

Ölümünün sebebi: Şehit olmak.

Mezarı: Yok.

Çocuğu: Yok.

Karısı: Bir İngiliz kadını (Madam Marie).

Manevî yüzü:

Kültürü: Davutpaşa Rüşdiyesi ve hususî tarzda medrese.

Bildiği diller: Arapça, Acemce, Fransızca, İngilizce.

Eserleri: 127'den fazla (bir kısmının adı yok).

Çıkardığı gazeteler:

İki kısımdır, İstanbul'da ve Avrupa'da.

İstanbul'da çıkardıkları:

Muhbir [bu gazeteyi Mösyö Filip çıkarmakla ve Tefvik isminde biri de (Çaylak Tefvik olması muhtemel) buraya yazmakla beraber, demirbaş muharriri Suavi idi].

Avrupa'da çıkardıkları:

Bunlar da üç kısımdır, Londra'da, Paris'te, Lyon'da.

Londra'da çıkardığı gazete: *Muhbir*.

Paris'te çıkardığı gazete: Türkçe *Ulûm Gazetesi*, *République* ve başka Fransızca gazeteler ve Türkçe *Bâb-ı Âli* gazetesi.

Lyon'da çıkardığı gazete: *Muvakkaten Ulûm Müşterilerine*.

Yazdığı gazeteler: Bu da iki kısımdır, Londra'da ve İstanbul'da.

Londra'da: Türkçe *Hürriyet* gazetesi.

İstanbul'da: *Vakit*, *Basiret*, *Müsâvat*, *Umran* gazeteleri.

SARIKLI İHTİLALCI NASIL YETİŞTİ?..

Mektep ve müessese olarak, İstanbul'da Davutpaşa İskelesi Rüşdiye Mektebi'nden çıkan Suavi, Serasker Kapısı'nda "Dersaadet Yoklama Kalemî"ne kâtip oldu. Ve üç yıl oraya gidip geldi. Ondan sonra Bursa Rüşdiyesi'nde muallim-i evvel oluyor ve "Bir aralık Sofya Mahkeme-i Ticaret Reisliği ettim" diyor. Edirne vilayeti teşkil edildiği sırada ahababı Filibe Kaymakamı Atâ Bey'in (sonra Filibe Mutasarrıfı olan bu Atâ Bey'le Suavi bozuşacak ve bunun tarafından Filibe rüşdiye hocalığından atırılacak) ve Filibe Kadısı Celâlettin Efendi'nin ısrarları üzerine, Suavi, Filibe'de Tahrirat Müdürlüğü edecek.

Din ilimleri arasında en sevdiği "hadis" ilmidir. On yedi, on sekiz yaşlarında Hicaz'a giden Suavi, Mısır'da Suyûtî'nin, üçte biri eksik olan *Elcâmîü's-Sagîr* isminde eserini beş kuruşa alacak ve Hicaz yollarında ezberleyecek. Mekke'de bu eserin noksan olan üçte birini yazıp onu da hıfzına aldıktan sonra, Menarî'nin şerhine bakarak her hadisin yanına, sahih ve yahut zayıf olanlarını işaret edecek.

Hafızasının kuvvetiyle tanınan Suavi, aynen şöyle der: "İzmir'e çıktığımda yedi bin kadar ehâdîsin mertebeleri hıfzımda idi."

Ondan sonra *Firdevs-i Dilmenî*'yi ezberleyecek. Bursa'ya rüşdiye hocalığıyla gittiği zaman "Haraccı Oğlu Kütüphanesi"nde

Sahih-i Buhari'yi inceden inceye okuyacak, tetkik edecek ve tekerrür eden hadisleri⁴ hulâsa⁵ edecek.

Tapılan ve Sövülen Suavi

Tapılan Suaviler'den sövülen Suaviler daha çoktur. Bu Suaviler lafa ve yazıya muhtaçtır. Yazısız, lafsız ayakta duran bir tek Suavi vardır ki, İstanbul'da ilk sivil ihtilalin ilk şehidi olan Suavi'dir. Bu ölümün tek mükâfatı dört sayıdır: 3495.

Suavi'nin bir asker şehidi gibi resmini Askerî Müze'nin duvarına asan el, bu resmin arkasına o numarayı koydu. Bu el, Askerî Müze Müdürü rahmetli Muhtar Paşa'nındır: Bazan bir milletin borcunu bir kişi öder.

Fakat Suavi, Askerî Müze'ye girmesine rağmen askersiz bir ihtilalde öldü. Ve bu sivil ölümün hususiyetini bozmamak ister gibi, onu mavzerle ve kasaturayla değil, sopayla öldürdüler.

Suavi, medeni kahramanlık tabirini, Türkçe'ye, kendi kanıyla tercüme etti. Bu ölümün destanını, şiirin büyük sesine bırakıyorum. Benim yazdığım, vesikaların Suavi'sidir.

Cerrahpaşa'daki Ev

Kâğıtçı Hüseyin Ağa'nın Cerrahpaşa'daki evinde, Hicri 1255 yılının Şeker Bayramı'nda bir oğlu oldu. Adı Ali idi. İleride Suavi diye bu ismi kendisine yine kendisi takacak olan bu çocuğun

4 Bunu Suavi aynen şöyle yazar: "Sahih-i Buhari'yi kendim bittetebbu mükerrer ehadisi ıskattan sonra isnatta adem-i butuna riayetle sülâsilülnada kadar fasıl fasıl tertiple Buhari'yi bir üslub-ı cedidde telhis ettim."

5 *Şura-yı Ümmet*, No. 132, 1 Şubat 1324, Tefrika: 2.

hayatı, baştan başa, maddi ve manevi talihsizliklerle geçecekti. Ve bu bakımdan, onun Şeker Bayramı'nda doğması, takvimin, onunla bir nevi alayıdır.

Suavi'nin babası ümmî idi, annesi okur yazar. Ve babası, annesinden biraz okumak öğrendi.⁶

Babasının asıl fârikaları vardı: İlim sahiplerine saygı göstermesi, evinin idaresini pek iyi bilmesi, temizliği sevmesi...

Fakat Kâğıtçı Hüseyin Ağa'nın en mümtaz fârikası haksızlığa isyandı. Oğlunun Çırağan Sarayı'nda şehit olarak biten hayatına, bu mukaddes isyan duygusu, babasından geçecekti.

Hüseyin Ağa'nın bugün bir gölge kadar mevcut olmayan yüzünü güzelleştiren bu heyecanı Suavi şöyle anlatır: "Haksızlık gördüğü ya işittiği anda sabrı yanar, ateş kesilir. Hatta haksızlık eden bazı ahıbbasına tokat atmış, bazısının kafasını yarmış."⁷

Kendisinin çocukken bile, zulme isyanını, Suavi, yine kendisi şu yolda yazar: "Bir damla vücudum ile zalime hücum etmeye ve mağlûp olduğum hâlde, tarafından katlolunmaya razı olurudum. Ve bu yolda mağlûbiyeti ber mücib-i ehâdîs-i şerife efdal-i şehâdet itikat eylerdim."⁸

Bu bir damla çocuk, isyan duygusuyla manevi hacmi artarak daha o yaşta bir nevi büyük adamdı. Zulüm aleyhindeki hadisleri topluyordu ve gözünde Peygamberimizin "Birinci mucizesi" zulüm aleyhinde gösterdiği şiddetti.⁹

6 Şura-yı Ümmet, No. 131. 31 Kânunusani 1324, 22 Muharrem 1327, "Ali Suavi Merhumun Tercüme-i Hâli ve Sergüzeşti (bizzat merhum tarafından kaleme alınmıştır." Tefrika: 1'den: "Ecdadım Anadolu'da Viranşehir toprağından ve ulemadan imiş. Yalnız pederim ki İstanbul'da şehri validem ile tehhül edip temekkün eylemiş, efrad-ı esnaftan olup validemden taallüm edebildiği kadar okumuş ki, hesaptan fakat ("ancak" demektir) âmal-i erbaayı öğrenmiş."

7 Aynı gazete ve tefrika.

8 Aynı gazete ve tefrika.

9 Aynı gazete ve tefrika.

Suavi, ölünceye kadar, bu temiz çocuktur. Bu çocuğu, hadiseler bazan örtecek, fakat hiçbir zaman mahvedemeyecek.

Ve halk kahramanı olan bu bir damla çocuk Simav'da Yörük Hüseyin'le başlar, Çırağan'da Ferik Hasan'la biter.¹⁰

10 Resmî unvanı “Beşiktaş Muhafaza Müdürü” olan, halk arasında “Beşiktaş Muhafızı” denilen ve ileride müşir olan Hasan Paşa.